

## ДІЯЛЬНІСТЬ ОРГАНІВ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ ЩОДО РОЗРОБКИ РЕГІОНАЛЬНИХ ПРОГРАМ РОЗВИТКУ МУЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ

*Розглянуто організаційну діяльність місцевих органів влади в підготовці регіональних програм розвитку музичної культури, розкрито зміст і значення цих програм. Обґрунтовано необхідність і шляхи забезпечення розвитку музичної культури в регіоні відповідно до Державної Програми розвитку культури на період до 2015 р. і суттєвих змін у підходах управлінської діяльності до цієї сфери в сучасних економічних умовах.*

**Ключові слова:** державне управління, стратегія розвитку, музична культура, регіональні програми, Україна.

*The article deals with organizational activity of the local authorities in preparation of the regional program of musical culture development, interpreting the content and value of these programs. The article clarifies the necessity and means of development of musical culture support in the region in compliance with the State Program of development of culture for the period of up till 2015 and considerable changes in the approaches of management activity to this sphere in modern economic conditions.*

**Key words:** state administration, strategy of development, musical culture, regional programs, Ukraine.

Для успішної реалізації завдань розвитку музичної культури велике значення набуває розробка регіональних Програм розвитку культури та її музичної галузі, які включають такі важливі складові: формування матеріально-технічної бази музичної культури, розвиток музичної індустрії, організація культурно-мистецьких заходів і музично-просвітницької діяльності, фінансування, підвищення кваліфікації управлінських кадрів, зайнятих у сфері культури тощо [11, с. 68–69; 12]. Слід зазначити, що розробка таких програм обумовлюється необхідністю вдосконалення галузі музичної культури регіону, спрямування їх на розвиток культурних традицій регіону, збереження музичних традицій і цінностей, забезпечення доступності всіх верств населення до закладів культури, створення максимально сприятливих умов для творчого зростання особистості, розкриття її здібностей, задоволення духовних і естетичних потреб, відродження народної музичної творчості та популяризації національних звичаїв та обрядів, організацію повноцінного змістовного дозвілля, масового відпочинку і розваг, культурного обслуговування населення, сприяння доступу глядачів до концертних заходів, перегляду національної музичної спадщини.

Значний внесок у дослідження найважливіших аспектів формування програм розвитку культури зробили О. Гриценко, О. Каменець, В. Карлова, А. Леонова, О. Різник, С. Сельянов, В. Солодовник, М. Стріха, В. Троєльнікова, Н. Фесенко та ін. Але ці праці стосувались переважно всієї сфери культури [11]. Тому метою статті є розкриття змісту організаційної діяльності місцевих органів влади західних областей України щодо вироблення та реалізації програм розвитку музичної культури на регіональному рівні.

Слід зазначити, що залежно від рівня прийняття завдань, регіональні програми поділяються на обласні, районні і міські. Так, на виконання Указу Президента України “Про оголошення 2003 р. Роком культури в Україні” Тернопільською ОДА було затверджено “Обласну комплексну програму розвитку культури на 2002 – 2004 роки” із визначенням основних напрямків розвитку музичної галузі. Аналогічні програми було розроблено та прийнято і в усіх районах області.

Зважаючи на певні досягнення, набутий протягом незалежності досвід та з метою створення передумов для піднесення національної культури на якісно новий рівень, втілення нових мистецьких проєктів і задумів у сфері музичної культури, збереження й пропагування культурних надбань, підтримки талановитої молоді, а також покращання матеріально-технічної бази галузі управлінням культури Івано-Франківської ОДА було прийнято рішення про доцільність розробки обласної комплексної програми “Культура Прикарпаття” на 2002 – 2005 рр. [4]. У програмі було виокремлено розділи, присвячені театрально-концертній діяльності, підтримці аматорського мистецтва та закладів культури клубного типу, мистецькій освіті, організації музичних фестивалів, конкурсів, обласним святам, зміцненню матеріально-технічної бази закладів культури і музичного мистецтва, їх фінансовому та кадровому забезпеченню, міжнародній культурній співпраці.

У зв'язку із завершенням терміну дії цієї програми та з нагальною потребою продовження роботи щодо розв'язання основних проблем галузі, визначених Стратегією економічного та соціального розвитку регіону на період до 2015 р., постала необхідність розроблення наступної програми. Нова програма розроблялась відповідно до Конституції України, Законів України “Про місцеве самоврядування в Україні”, “Про державні цільові програми”, Указу Президента України “Про першочергові заходи щодо збагачення та розвитку культури і духовності українського суспільства” і “Державної програми розвитку культури на період до 2007 року” [1]. Виходячи із визначених засад, було сформовано обласну комплексну програму “Культура Івано-Франківщини” на 2006 – 2010 роки” з конкретизацією завдань розвитку музичної культури області [5].

Нормативним документом для збереження і всебічного розвитку культури, з урахуванням соціально-економічних, культурних, національних, демографічних та інших особливостей Івано-Франківщини стала “Програма національного і духовного відродження Івано-Франківщини”, затверджена рішенням обласної ради від 2 березня 2006 р. за № 807. Для підвищення рівня діяльності музичних колективів нею передбачались такі заходи:

- посилення уваги до формування репертуару творчих колективів з широким відображенням у ньому головних досягнень світової та української національної культури;
- створення умов для підготовки високохудожніх концертних програм і вистав театральних концертними організаціями;
- сприяння зміцненню зв’язків музичних установ з навчальними закладами;
- покращання рівня надання культурних послуг населенню, особливо сільському;
- збільшення бюджетного фінансування закладів, які отримали статус “академічного”, зокрема надання коштів на держзамовлення та придбання творів;
- забезпечення участі мистецьких колективів Івано-Франківщини в Міжнародних фестивалях.

У справі підтримки народного та аматорського музичного мистецтва було обґрунтовано необхідність формування такої регіональної політики, яка б включала розвиток базової мережі закладів культури клубного типу, досягнення якісно нового рівня музично-освітньої роботи, посилення її ролі у відродженні української національної культури та культур інших етнічних груп. Для цього важливо таке:

- сприяти відродженню мережі закладів культури на селі, надавши їм повноцінне фінансування;
- забезпечити збагачення змісту та вдосконалення форм діяльності культурно-освітніх закладів;
- надати допомогу у створенні об’єднань за інтересами, товариств і асоціацій, інших громадських творчих формувань, співпраці із творчими спілками, об’єднаннями митців;
- істотно поліпшити культурне обслуговування мешканців малих населених пунктів, гірських районів, для чого зберегти необхідну мережу стаціонарних закладів культури, використовувати пересувні засоби;
- забезпечити фінансову підтримку аматорських зразкових музичних колективів;
- створити в навчально-методичному центрі культури і туризму Прикарпаття комп’ютерний банк інформації з питань культурно-просвітницької діяльності, аматорських художніх колективів, фольклору та етнографії із залученням відео та фотоматеріалів, CD-фонотеки;
- здійснити запис на цифрові носії автентичного фольклору Івано-Франківщини;
- надавати допомогу в організації благодійної концертної діяльності Товариствам УТОС, УТОГ та іншим категоріям людей із певними обмеженими можливостями;
- обласному та районним методичним центрам проводити постійні заходи, спрямовані на популяризацію, вивчення і дослідження традицій музичної культури області [7].

Згідно з “Програмою національного і духовного відродження Івано-Франківщини”, формувались відповідно і програми в кожному районі області. Так, рішенням міської ради м. Коломиї від 31 жовтня 2006 р. було затверджено “Міську комплексну програму “Культура Коломиї” на 2006 – 2011 рр.” [3].

27 листопада 2009 р. відповідно до Закону України “Про місцеве самоврядування в Україні” та на виконання зобов’язань області за підписаною 28 лютого 2008 р. Угодою про партнерство між Програмою розвитку Організації Об’єднаних Націй, Івано-Франківською обласною радою та Івано-Франківською обласною державною адміністрацією щодо реалізації в області Проекту “Місцевий розвиток, орієнтований на громаду” з метою створення сприятливого середовища для сталого соціально-економічного і культурного розвитку на місцевому рівні, обласна рада затвердила цільову програму “Впровадження в Івано-Франківській області проекту Європейського Союзу та Програми розвитку Організації Об’єднаних Націй “Місцевий розвиток, орієнтований на громаду” [14]. Реалізація цієї цільової програми шляхом самоорганізації та соціальної активізації громад, здатних ініціювати та впроваджувати власні ініціативи у взаємодії з місцевими органами влади, органами місцевого самоврядування і зацікавленими партнерами дасть можливість значно підвищити рівень розвитку музичної культури.

18 лютого 2010 р. підсумкова колегія управління культури Івано-Франківської ОДА у своїй ухвалі головним завданням у здійсненні подальшого розвитку музичної культури в області визначила таке: сприяння збереженню та повноцінному функціонуванню наявної мережі клубних закладів та аматорських колективів, кадрового потенціалу; зміцнення матеріально-технічної бази районних Будинків культури і забезпечення розвитку традиційної народної культури в історичних осередках її побутування [6]. Згідно з цією ухвалою, виконавчий комітет Яремчанської міської ради розробив проект стратегії соціально-економічного та культурного розвитку міста на період до 2020 р. Особливість підходу, який покладено в його розробку, – спрямованість на людину, на задоволення її потреб та інтересів у сферах культури, включно і музичної, на розвиток особистостей і громади в цілому. З цією метою було утворено робочу групу. Функції з організаційно-технічного забезпечення розробки Стратегії закріпили за бізнес-центром при фонді підтримки підприємництва міста Яремче. Робоча група працювала над визначенням майбутнього образу міста, яким хоче бачити його сама громада; стратегічних цілей, досягнення яких забезпечить набуття містом визначеного громадою образу.

13 травня 2010 р. Івано-Франківська облрада затвердила Програму соціально-економічного і культурного розвитку області на 2010 р. [9]. Основні заходи щодо розвитку музичної галузі на 2010 р. були

спрямовані на забезпечення бюджетного фінансування затверджених обласною радою цільових програм у сфері культури “Концепції та Програми національного і духовного відродження Івано-Франківщини”, програм “Культура Івано-Франківщини”, “Теплий заклад культури Прикарпаття на 2007 – 2011 роки”, “Етнокультурні процеси в Карпатському регіоні (Івано-Франківська область) на 2008 – 2011 роки”.

Львівська обласна рада 2 травня 2008 р. також затвердила програму соціально-економічного і культурного розвитку Львівської області. Програма включала перелік 42 обласних цільових програм, серед яких значна увага приділялася питанням розвитку культури і музичного мистецтва. Перспективи розвитку музичної культури в області були визначені у “Програмі розвитку базової мережі закладів культури і мистецтв області на 2008 – 2011 роки”. Звернемо увагу на те, що розробники зазначеної програми наголосили не просто на розвитку культурної галузі в цілому, а вивели на перший план розвиток і підтримку саме закладів зазначеної сфери. Необхідність цього була обгрунтована тим, що основою культурного потенціалу області є саме базова мережа закладів культури та музичного мистецтва, що належать територіальним громадам й утримуються за рахунок видатків відповідних бюджетів. Крім того, для досягнення пріоритетних цілей і завдань, визначених Стратегією економічного та соціального розвитку області на період до 2015 р., вкрай важливо було оптимізувати умови функціонування об’єктів культурної інфраструктури, забезпечити збереження та відтворення культурних традицій краю, активізувати культурно-інформаційний обмін з країнами Європи та світу.

У світі добре відомо, який надзвичайний культурний потенціал з розгалуженою мережею культурно-мистецьких закладів, розвиненим фестивалістичним рухом, налагодженою міжнародною співпрацею має м. Львів. В адміністративному підпорядкуванні управління культури і туризму департаменту гуманітарної політики Львівської міської ради знаходяться 70 установ культури, серед них 14 шкіл естетичного виховання, три народних доми. Серед невирішених проблем міста значилися такі:

- застаріла матеріально-технічна база закладів культури;
- неузгодженість дій між установами культури місцевого, державного та обласного підпорядкування;
- недостатні знання у сфері культурного менеджменту чи опір працівників установ до впровадження змін.

З метою збереження і розвитку культурної інфраструктури міста, закріплення позитивних тенденцій у всіх галузях культурної сфери, включно і музичної, було розроблено Програму соціально-економічного та культурного розвитку м. Львова на 2009-2010 роки [8].

Слід зазначити, що Львівська міська рада щороку оголошує конкурс соціально-культурних проєктів, який регулюється Програмою надання фінансової підтримки громадським організаціям, що здійснюється для розвитку культурно-соціальної сфери міста і надання підтримки громадським організаціям для реалізації проєктів. Значну допомогу в розробці програм розвитку музичної культури міста надає Львівський центр культурного менеджменту (заснований у 2002 р.). Від 2007 р. він працює над розробкою Культурної стратегії Львова (за гроші Європейського культурного фонду) із залученням широкої громадськості, культурних інституцій міста, експертів, місцевої влади.

Сьогодні перспективами розвитку музичної культури Львова визначено такі цілі та завдання:

- розробка Міської програми розвитку культури до 2013 р.;
- проведення культурно-мистецьких заходів, спрямованих на підготовку та промоцію до ЄВРО-2012;
- сприяння створенню конкурентноспроможного середовища у сфері культури та музичних індустрій через підтримку незалежних культурно-соціальних проєктів;
- проведення навчальних семінарів і тренінгів для працівників установ культури і музичного мистецтва з найбільш проблемних питань культурного менеджменту;
- розроблення та впровадження заходів з енергозбереження в установах культури та п'яти музичних школах;
- створення інформаційної сторінки в інтернеті з базою даних про стан культури в місті та правове регулювання;
- проведення маркетингових досліджень в галузі культури з метою визначення проблем музичної галузі та окреслення шляхів їх вирішення, а також з метою визначення напрямків для залучення інвестицій;
- проведення загальнодержавних та загальноміських культурно-мистецьких заходів, сприяння проведенню в місті нових музичних фестивалів та масових заходів [8, с. 36–37].

Особливої уваги з боку державних владних структур потребує сьогодні українське село, яке є носієм духовного багатства та зберігає традиції народу України. 8 квітня 2009 р. на колегії управління культури Івано-Франківської ОДА погоджено “Обласну програму підтримки та розвитку культури села на період 2009 – 2015 років”. Програму було розроблено відповідно до Конституції України, Законів України “Про місцеве самоврядування в Україні”, “Про державні цільові програми” та постанови Кабінету Міністрів України “Про затвердження Державної цільової програми розвитку українського села на період до 2015 року”.

Програма є нормативним документом для збереження і всебічного розвитку культури і музичного мистецтва на селі, з урахуванням соціально-економічних, культурних, національних, демографічних та інших особливостей Івано-Франківської області. До програми включено такі розділи, які мають забезпечити послідовний розвиток музичної культури прикарпатського села:

1. Підтримка і вдосконалення мистецької освіти сільської молоді.

2. Театрально-концертні організації в забезпеченні обслуговування сільського населення.

3. Народна культура, аматорське мистецтво.

Реалізація обласної програми “Підтримки та розвитку культури села” на період 2009 – 2015 років у галузі музичної культури має на меті отримати такі результати:

– забезпечення доступності професійного музичного мистецтва для сільського населення, надання культурних послуг з урахуванням різних верств населення;

– збереження народних музичних традицій Прикарпатського краю (Гуцульщини, Бойківщини, Покуття, Опілля);

– зміцнення зв’язків з початковими спеціалізованими мистецькими навчальними закладами сіл, що забезпечить виховання підростаючого покоління на кращих зразках національної культурної спадщини та музики, формування духовно багатой всебічно розвиненої особистості;

– створення умов для нормального функціонування сільської мережі закладів культури і музичного мистецтва, участі сільського населення в різноманітних гуртках аматорської музичної творчості та організації культурно-масової роботи.

Саме сутність і значущість програмно-цільового підходу в реалізації завдань розвитку музичної культури на регіональному рівні була визначальною. Розуміння цього привело до прийняття обласними держадміністраціями цільових програм розвитку культури із виокремленням розділів, присвячених проблемам музичної індустрії [13]. Зараз у регіоні діють 52 програми, з них 23 – спрямовані на розвиток музичної сфери. У цілому, у програмах, присвячених розвитку культури і музичного мистецтва в регіоні, були визначені такі загально визнані засади:

– самоцінність, незалежність культури і музичного мистецтва в усіх їх численних проявах;

– забезпечення гарантій свободи творчості, доступу до культурних надбань, створення можливостей активної участі громадян у музичній творчості, особливо молоді;

– підтримка високопрофесійної музичної творчості, яка забезпечує якісний стабільний рівень національної культури, незалежно від політичної чи комерційної кон’юнктури;

– створення та утримання зусиллями обласних рад, обласних державних адміністрації та органів місцевого самоврядування базових елементів культурної інфраструктури, основних культурно-мистецьких закладів та організацій;

– забезпечення державної підтримки та сприятливого господарсько-правового режиму для культурно-мистецьких організацій, об’єднань, окремих музичних митців незалежно від підпорядкування чи форм власності;

– створення правових та економічних стимулів для залучення недержавних коштів та засобів до підтримки культури й музичного мистецтва.

Головним напрямком діяльності відділів культури і туризму обласних і районних держадміністрацій регіону щодо реалізації програм розвитку музичної культури стало збереження і розвиток існуючої мережі закладів музичної культури, покращання їх матеріально-технічної бази, збереження, пропаганда, вивчення і розвиток музичного мистецтва та музичної культури національних меншин краю, музично-просвітницька діяльність, підтримка музичних колективів і творчих об’єднань, молодих музичних талантів.

Згідно з проектом “Концепції Державної цільової програми інноваційного розвитку української культури на 2009 – 2013 роки”, для вирішення проблем розвитку музичної культури в регіоні передбачено збільшити обсяг надання державної підтримки закладам культури і мистецтв, що дасть такі можливості:

– забезпечити розвиток провідних мистецьких закладів і творчих колективів;

– відродити професійні національні мистецькі школи;

– підтримати гастрольну діяльність українських митців, фестивальний і конкурсний рух, творчу молодь у створенні нових творів, концертних програм, позашкільну мистецьку освіту;

– підтримати гастрольну діяльність українських митців, фестивальний і конкурсний рух, творчу молодь у створенні нових концертних програм, позашкільну мистецьку освіту;

– забезпечити розвиток аматорського виконавського мистецтва [10].

Таким чином, успішна реалізація Програми розвитку культури на період до 2015 р. передбачає насамперед реформування законодавчої бази, удосконалення механізмів оподаткування і фінансування галузі культури, що потребує виконання відповідних заходів в усіх областях України. Це зумовлює необхідність суттєвих змін у підходах органів державного управління щодо підвищення ефективності функціонування музичної культури в сучасних економічних умовах. Очевидним є те, що на сучасному етапі дослідження питань розробки планування та формування програм розвитку культури і музичного мистецтва повинні бути спрямовані на формування структурно-визначальних складових цього дієвого інструмента. У них повинен бути представлений розгалужений та узгоджений комплекс перспективних заходів і стратегічних завдань, який уможливить сталий розвиток музичної культури в регіоні.

Література:

1. Постанова Кабінету Міністрів України “Про затвердження Державної програми розвитку культури на період до 2007 року” від 6 серпня 2003 р. № 1235. – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua>

2. Карлова В. Формування та здійснення регіональної культурної політики / В. Карлова // 36. наук. пр. УАДУ ; за заг. ред В. І. Лугового, В. М. Князева. – К. : Вид-во УАДУ, 2000. – Вип. 2. – Ч. II. – С. 358–362.

3. Міська комплексна програма “Культура Коломиї” на 2006 – 2011 рр.” ; затверджена рішенням міської ради м. Коломиї від 31 жовтня 2006 р. за № 249. – Режим доступу : <http://www.if.gov.ua>

4. Обласна комплексна програма “Культура Прикарпаття” (2002 – 2005 роки). – Івано-Франківськ, 2002. – 28 с.
5. Обласна комплексна програма “Культура Івано-Франківщини на 2006 – 2010 роки”. – Івано-Франківськ. – 2006. – 25 с.
6. Підсумкова колегія управління культури Івано-Франківської ОДА 18 лютого 2010 р. – Режим доступу : <http://www.if.gov.ua>
7. Програма національного і духовного відродження Івано-Франківщини, затверджена рішенням обласної ради за № 807 від 2 березня 2006 р. – Режим доступу : <http://www.if.gov.ua>
8. Програма соціально-економічного та культурного розвитку м. Львова на 2009-2010 роки. – Львів, 2008. – 48 с.
9. Програма соціально-економічного і культурного розвитку області на 2010 рік. – Івано-Франківськ. – 2009. – 101 с.
10. Проект “Концепції Державної цільової програми інноваційного розвитку української культури на 2009 – 2013 роки” : Розпорядження Кабінету Міністрів України від 8 грудня 2008 р. – Режим доступу : <http://www.kmu.gov.ua>
11. *Сельянов С. М.* Стратегическое управление сферой культуры / С. М. Сельянов // Проблемы управления развитием социально-экономических систем : межвуз. сб. науч. тр. – СПб. : Изд-во СПбГУКиТ, 2006. – Вып. 21. – С. 68–73.
12. Социальное проектирование в сфере культуры // Центры досуга : сб. науч. пр. ; НИИ культуры. – М., 2001. – 144 с.
13. *Фесенко Н. С.* Планування розвитку культури регіональними органами державного управління / Н. С. Фесенко // Формування механізму регіонального управління в Україні : матеріали наук.-практ. конф. 29 листопада 2001 р. – Х. : ХарРІ УАДУ, 2002. – С. 147–149.
14. Цільова програма “Впровадження в Івано-Франківській області проекту Європейського Союзу та Програми розвитку Організації Об’єднаних Націй “Місцевий розвиток, орієнтований на громаду” // затверджена рішенням обласної ради від 27 листопада 2009 р. № 932-34/2009. – Режим доступу : <http://www.if.gov.ua>

*Надійшла до редколегії 30.11.2010 р.*